Pikuach Nefesh: What Are the Odds?

פיקוח נפש

There was a big luncheon at the Stern's house for Shabbos (Shabbos Sheva Brachos) in honor of the recent marriage of their son and new daughter-in-law. Everyone from the Stern's family was there, plus friends and community members. All in all, there were over 200 people at the lunch.

The Stern's oldest daughter, Sarah, was talking with the guests, and had her oldest daughter, Rivky, watching the kids. Sarah heard a huge commotion on the other side of the house where her children were, and made her way over to see what was going on. Two of the guests quickly ran over to Sarah and said she must take her two-year-old son, Moshe, to the hospital immediately. They said he drank some of the Lysol cleaner that was on the side and needed to get his stomach pumped immediately.

However, at least a hundred other people said these two guys were speaking nonsense, and the bottle was nothing other than a bottle of apple juice. They told her that her son would be fine and there's nothing to worry about.

Sarah didn't know whom to listen to. If it were during the week, she wouldn't even hesitate to take her son to the hospital, even just as a precaution. But getting in the car on Shabbos is no simple matter. What now?

Questions to Consider

- May one break Shabbos in order to save someone's life?
- If yes, what if it's a far-fetched scenario and unclear whether the person's life is really in danger?
- Even if breaking Shabbos is allowed in cases of far-fetched scenarios, how far does this allowance go?

Sources

[1] Gemara Yoma 83a

[2] Rashi, ibid.

[3] Shulchan Aruch: Orach Chaim 618:4

[4] Mishna Brurah 11, ibid.

[5] Rambam: Hilchos Eidus 18:3

[6] Noda B'Yehuda Tinyana (Even HaEzer) 57

[7] Chashukei Chemed on Sanhedrin 69a

[1]זורו רשעים מרחם נפק מינה שבתאי אצר פירי: חולה מאכילין אותו על פי בקיאין: אמר ר' ינאי חולה אומר צריך ורופא אומר אינו צריך שומעין לחולה מ"ט [2]לב יודע מרת נפשו פשיטא מהו דתימא רופא קים ליה טפי קמ"ל [א]רופא אומר צריך וחולה אומר אינו צריך שומעין לרופא מ"ט תונבא הוא דנקיט ליה תנן חולה מאכילין אותו ע"פ בקיאין ע"פ בקיאין אין ע"פ עצמו לא ע"פ בקיאין אין על פי בקי אחד לא הכא במאי עסקינן דאמר לא צריכנא וליספו ליה ע"פ בקי לא צריכא [3]דאיכא אחרינא בהדיה דאמר לא צריך מאכילין אותו ע"פ בקיאין פשיטא ספק נפשות הוא [ס]וספק נפשות להקל לא צריכא דאיכא תרי אחריני בהדיה דאמרי לא צריך ואע"ג דאמר [ג]רב ספרא תרי כמאה ומאה כתרי ה"מ לענין עדות אבל לענין אומדנא בתר דעות אזלינן [ה]וה"מ לענין אומדנא דממונא [ב]אבל הכא ספק נפשות הוא והא מדקתני סיפא ואם אין שם בקיאין מאכילין אותו על פי עצמו מכלל דרישא דאמר צריך חסורי מיחסרא והכי קתני בד"א דאמר לא צריך אני אבל אמר צריך אני אין שם בקיאין תרי אלא חד דאמר לא צריך מאכילין אותו על פי עצמו מר בר רב אשי אמר [ד]כל היכא דאמר צריך אני אפי' איכא מאה דאמרי לא צריך לדידיה שמעינן שנאמר לב יודע מרת נפשו תנן אם אין שם בקיאין מאכילין אותו ע"פ עצמו מעמא דליכא בקיאין הא איכא בקיאין לא ה"ק בד"א דאמר לא צריך אני אבל אמר צריך אני אין שם בקיאין כלל מאכילין אותו ע"פ עצמו שנאמר לב יודע מרת נפשו: **מתני'** [ה]מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו אפי' דברים טמאים עד שיאורו עיניו מי שנשכו כלב שוטה אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו ור' מתיא בן חרש מתיר ועוד אמר ר' מתיא בן חרש החושש בגרונו מטילין לו סם בתוך פיו בשבת [ו]מפני שהוא ספק נפשות וכל ספק נפשות דוחה את השבת [ז]מי שנפלה עליו מפולת ספק הוא שם ספק אינו שם ספק חי ספק מת ספק כותי ספק ישראל מפקחין עליו את הגל מצאוהו חי מפקחין ואם מת ניחוהו: **גמ'** ת"ר [ח]מניין היו יודעין שהאירו עיניו משיבחין בין טוב לרע אמר אביי ובטעמא ת"ר [ט]מי שאחזו בולמוס [י]מאכילין אותו הקל הקל [יא]טבל ונבילה מאכילין אותו נבילה [יב]טבל ושביעית שביעית טבל ותרומה תנאי היא דתניא [יג]מאכילין אותו טבל ואין מאכילין אותו תרומה בן תימא אומר תרומה ולא טבל אמר רבה [יד]היכא דאפשר בחולין דכולי עלמא לא פליגי דמתקנינן ליה ומספינן ליה כי פליגי בדלא אפשר בחולין מר סבר טבל חמור ומר סבר תרומה חמורה מר סבר טבל חמור אבל תרומה חזיא לכהן ומר סבר תרומה חמורה אבל טבל אפשר לתקוניה אפשר

הא מדקתני סיפא אם אין שם בקיאין מאכילין אותו ע"פ עצמו מכלל דרישא דאמר צריך. והכי קאמר כל כמה דמצינו לאהדורי מבקיאין מהדרינן ולא סמכי' אחולה גופיה אלא היכא דליכא בקיאין כלל וכ"ש היכא דרופא בקי אומר אינו צריך וחולה אומר צריך דלא סמכינן עליה להכחיש הבקי:

מר בר רב אשי אמר כל היכא דאמר צריך אני. פלוגתא דרבוותא הוא מי הלכתא כמר בר רב אשי מי לא הלכתא כמר בר רב אשי ומתוספתא כתב הלכתא כמר בר רב אשי דתניא כוס של תרעלה ומורסים כתב הלכתא כמר בר רב אשי מי"מ [ס]וספק נפשות להקל. תנן חולה מאכילין אותו וכו', ואע"ג דאמר רב ספרא תרי כמאה ומאה כתרי הני מילי לענין עדות, אבל לענין אומדנא בתר דעות אזלינן, הני מילי לממונא אבל הכא ספק נפשות להקל. מר בר רב אשי אמר כל היכא דאמר חולה צריך אני, אפי' ק' אומרים אין צריך, לחולה שומעין כדכתיב לב יודע מרת נפשו. ומקשה ליה ממתני' דקתני מאכילין אותו על פי בקיין. מתרץ הכי קתני, במה דברים אמורדים בדלא אמר חולה צריך אני, אבל אם אמר חולה צריך אני, אין שם בקיין, כלומר אין משגיחין לבקיין אלא מאכילין אותו ע"פ עצמו, מאי טעמא לב יודע מרת נפשו. מי שאחזו בולמוס. פי' בולמוס בלשון יון גרונו של שור. כלומר זה החולה (אולי) אוכל הרבה כלחוך השור. מאכילין אותו אפי' דבר טמא עד שיאורו עיניו. מנא יודעין שהאיירו עיניו, כדי שיכיר בין טוב לרע. אמר אביי ובטעמא. ת"ר מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל, [נבלה] ושביעית נבלה, טבל ושביעית שביעית, טבל ותרומה תנאי היא דתניא מאכילין אותו טבל ולא תרומה, בן תימא אומר תרומה ולא טבל, ראוקימנא כי פליגי בדלא אפשר לתקוני, אבל בדאפשר לתקוני כולי עלמא מתקנין וספינן ליה.

זורו רשעים מרחם. נעשו זרים ונתנכרו לאכילת שבשמים: **אצר פירי.** להפקיע שערים ומניע (ג"א דף 5:) לין מוכרין פירות בתוך שערם וכל דבר שהוא חי נפש לפי שמפקיעין את השערים: **חולה.** שהות משהודיעוהו [1] ממחת חוליו: **על פי בקיאין.** תרי ע"פ בקי לא וע"פ עצמו לא מיבעיא דר' ינאי בתרוייהו: **הכא במאי עסקינן.** דאמר חולה לא צריך ומשמיעין מתני' דשומעין לרופאין: **וניספו ליה על פי בקי.** להא נחמד נמי אמר ר' ינאי דשומעין לרופא: **ואע"ג דאמר רב ספרא.** להא דאמור רבנן תרי כמאה ומאה כתרי לענין עדות הוא דאמור אבל לענין חומרא כתר דעות אזלינן משמע: דכי אמרינן זיל בתר דעות בחומרא דממונא כגון בשומא שמין לבעל חוב אבל בחומרא דחולה אף על גב דרובא אמרי לא צריך כיון דאיכא תרי אמרי לא צריך ספק נפשות להקל: **מכלל דריבתא דאמר צריך.** ופ"ה קתני מתני' ע"פ בקיאין אין ע"פ עצמו לא: **כמה דברים אמורים.** דמאכילין אותו ע"פ בקיאין כלומר דבעינן בקיאין דאמר לא צריך ואמרי בקיאין צריך מאכילין אותו אבל אמר צריך אני אין שם בקיאין תרי דאמרי לא צריך אלא חד מאכילין אותו ע"פ עצמו כר' ינאי דאמר שומעין לחולה: **מר בר רב אשי אמר.** הך סיפא לא תפרכ הכי דמשמע דהיכא דאמר צריך אני ואיכא תרי דאמרי לא צריך לא מייתינן ליה הא לא אמרי דהיכא דאמר צריך אני ואפי' איכא תרי דאמרי לא צריך אני אבל אמר צריך אני אין שם בקיאין אותו ע"פ עצמו דליכא בקיאין הא איכא בקיאין לא מאכילין אותו אפי' אם אין שם בקיאין כלל מאכילין אותו ע"פ עצמו שנאמר לב יודע מרת נפשו: **מתני'** מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו אפי' דברים טמאים עד שיאורו עיניו מי שנשכו כלב שוטה אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו. מחוץ ממקום לעגון עיניו כהוס והוא מסוכן למות וכשמרפיתו מוזרת בידוע שנתרפא: **כלב שוטה.** מפרש בגמ' [ס]: **אין מאכילין מחצר כבד שלו.** ומע"פ שנוהגין הרופאים בזמוהא זו מינה רפואה גמורה להניר לו מיקוד [ס] בהמה טמאה על כך: **ור' מתיא בן חרש החושש בגרונו מטילין לו סם בתוך פיו בשבת.** קסבר רפואה גמורה היא: **גמ' אמר אביי ובטעמא.** משיודע להכחיש בין טעם מבשיל יפה לטעם מבשיל רע: **מאכילין אותו הקל הקל.** סם אין לנו דבריס מוסרים כדי נרכו ויש לפנינו מיני מיסורין מאכילין אותו הקל הקל שבהם: **טבל ושביעית מאכילין אותו שביעית.** לפחר זמן הביעור שהטבל במיתה בידי שמים והשביעית בעשה: **בדלפשר בחולין.** שיש לו בחולין של טבל זה להאכילו לפחר שמינטל תרומתו: **דכולי עלמא לא פליגי דמתקנינן ליה ומספינן ליה.** חולין ואין מאכילין אותו לא טבל ולא תרומה: **כי פליגי בדלא אפשר בחולין.** אלא סם כן אוכל את כולו וקאמר מאכילין אותו הטבל כמות שהוא ולא יפריש ממנו תרומתו להאכילו תרומה לעצמה ואוזלין לעצמן וכן תימא לומר שיפריש תרומתו ויאכילוהו כל אחד לעצמו ולא יאכילוהו טבל כמות שהוא: **מר סבר טבל חמור.** שאסי' לכהנים אינו לחוץ: **ומר סבר תרומה חמורה.** שאין לה היתר אלא טבל שאפשר דמתקן להו וחולין יהו לחוץ לכל מדם:

מפשר

1) [שבת קכט. וש"נ], כ) [תמורה כז: ובשנוסחו מב. שמא יכיר ר"ש בנו' ר"ש בר"י ורבי פפא], ג) [ע"ל ד"ה אין מיתת בניו], ד) [הרמ"ן], ה) [תוספ' פ"ד ה"ה], ו) [שם], ז) ונעריך פי' בענין ח) [ע"ל ד"ה מי ומוס' שבועות שם. ט) [ע"ל ד"ה מי ומוס' שבועות שם. י) [ע"ל ד"ה מי ומוס' כתובות פד: יא) [ע"ל ד"ה והוא ופ' לו. ד"ה לגמרי],

תורה אור השלם

1. זֹרוּ רְשָׁעִים מֵרָחֶם תָּעוּ מִבֶּטֶן דִּבְּרֵי כָזָב:
תהלים נח ד
2. לֵב יוֹדֵעַ מָרַת נַפְשׁוֹ וּבְשִׂמְחָתוֹ לֹא יִתְעָרַב זָר:
משלי יד י

לעזי רש"י

אישטורדישו"ן. עילפון, הלם, מבוכה.

מוסף רש"י

ספק נפשות. דיני נפשות, דהא ולהילו הכתוב כתיב (כתובות סו. ב"ק מד: סנהדרין עט.).

תום' ישנים

חולה אמר צריך וכו'. וכגון שיודע להיות מסוכן לאחר זמן כן אין מאכילין אותו ולא דמי להיתה דאיכא לאכוחי שמביאתה מלוכלת לה שם הגר ומוקמינן לה בפרק מפנין (שבת קכ:) בסומא ומשמע שמלוכלין לה בסחם ואפילו אינה סומא כן דהסם נמי קיש להו לרבנן דבייתוני דעתא להדלקת נר בילה אינה עשה ועוד דלא פקום נפש לעקור לאו שבתורה ואפילו אינה נמי פקום נפש לעקור לאו שבתורה לחולה נעיון שיאמר מי הוה לי בקיאין שלרוב מחמת שרופאים ברפואה זו אינה מסוכן למות וכשמרפיתו מוזרת בידוע שנתרפא: **כלב שוטה.** מפרש בגמ' [ס]: **אין מאכילין מחצר כבד שלו.** ומע"פ שנוהגין הרופאים ברפואה זו אינה רפואה גמורה להניר לו מיקוד [ס] בהמה טמאה על כך: **ור' מתיא בן חרש החושש בגרונו מטילין לו סם בתוך פיו בשבת.** קסבר רפואה גמורה היא: **גמ' אמר אביי ובטעמא.** משיודע להכחיש בין טעם מבשיל יפה לטעם מבשיל רע: **מאכילין אותו הקל הקל.** סם אין לנו דבריס מוסרים כדי נרכו ויש לפנינו מיני מיסורין מאכילין אותו הקל הקל שבהם: **טבל ושביעית מאכילין אותו שביעית.** לפחר זמן הביעור שהטבל במיתה בידי שמים והשביעית בעשה: **בדלפשר בחולין.** שיש לו בחולין של טבל זה להאכילו לפחר שמינטל תרומתו: **דכולי עלמא לא פליגי דמתקנינן ליה ומספינן ליה.** חולין ואין מאכילין אותו לא טבל ולא תרומה: **כי פליגי בדלא אפשר בחולין.** אלא סם כן אוכל את כולו וקאמר מאכילין אותו הטבל כמות שהוא ולא יפריש ממנו תרומתו להאכילו תרומה לעצמה ואוזלין לעצמן וכן תימא לומר שיפריש תרומתו ויאכילוהו כל אחד לעצמו ולא יאכילוהו טבל כמות שהוא: **מר סבר טבל חמור.** שאסי' לכהנים אינו לחוץ: **ומר סבר תרומה חמורה.** שאין לה היתר אלא טבל שאפשר דמתקן להו וחולין יהו לחוץ לכל מדם:

מפשר

Gemara Yoma 83a [1]

MISHNA — A sick person should be fed at the recommendation of experts [i.e. doctors].

GEMARA — Rav Yanai said: If a patient says they need to eat, and doctors say they do not need to eat, we listen to the patient. This based on the verse that states, *"A heart knows its own pain"* (Mishlei 14:10).

The Gemara asks: Isn't this halacha obvious? [Obviously we follow the patient's own feelings and allow him to eat!]

The Gemara answers: If not for Rav Yanai's statement, we would have thought that the doctors know better, so Rav Yanai needed to teach us otherwise.

[Rav Yanai continued:] If a patient says they do not need to eat, and the doctors say they do, we listen to the doctors. Why? Because we assume the patient's senses have been befuddled by their illness.

The Gemara questions Rav Yanai's two statements: Our Mishna taught, "A sick person should be fed at the recommendations of experts." This sounds like we only listen to two experts, but not to the patient themselves, nor to a single expert. This explicitly contradicts what Rav Yanai had asserted!

The Gemara answers: No, our Mishna is dealing specifically with a case where the patient says they do not need to eat. [Had the patient said they do need to eat, though, we would listen and feed them.]

The Gemara questions: Still, one expert should be enough! Rav Yanai had said we follow even a single doctor who says the patient needs to eat, even when the patient themselves disagrees!

The Gemara answers: No, our Mishna is dealing with a case where another doctor supports the patient's feeling that they do not need to eat. In such a case, we ignore the doctor who says to eat, and instead follow the patient's own feelings along with the other doctor's support. [However, were two doctors to recommend eating, then even if the patient and one doctor disagreed, we would follow the two doctors, and that is the case the Mishna refers to when it says that we feed "at the recommendation of experts."]

The Gemara continues to question the Mishna: Isn't it obvious that we follow the two doctors in such a case? It's a case of life and death, and in such situations we do not take any chances [*Safeik Nefashos L'hakel*]?

The Gemara answers: Our Mishna is necessary to teach us that we feed the patient in a case where two other doctors say that he does not need to eat. For even though Rav Safra taught, "Two witnesses are treated like a hundred, and a hundred like two" – and that was only said in regard to testimony but not evaluations [for by monetary evaluations we follow the majority] – that exception is only true by monetary evaluations. By health evaluations, however, we take no chances, and override the two doctors who say the patient does not need to eat.

Rashi, ibid. [2]

"At the recommendation of experts" – [Experts is plural, implying that] two experts are necessary to feed a patient. This implies that the opinion of just one expert, or the sick patient himself, is not enough. This is a powerful rejection of both of Rav Yanai's statements.

This is the case we're dealing with: When the patient says they do not need to eat, and the Mishna teaches us that we listen to the doctors over the patient.

We should feed them based on the testimony of an expert: For Rav Yanai had said that we listen to even a single doctor who says to feed the patient.

Even though Rav Safra said, "*When the Rabbis taught, 'Two are like a hundred and a hundred are like two,' they only meant it in regards to testimony, but in establishing evaluations we follow the majority,*" that statement of Rav Safra was only said by monetary evaluations, such as establishing the value of a borrower's property. However, when it comes to issues of health, our Mishna teaches that if two doctors say that fasting will be dangerous for a patient, we make them eat even if a hundred doctors say that they do not need to, since we are not willing to take any chances when someone's life could potentially be at stake [*Safeik N'fashos L'hakel*].

לא יאכילו אותו אפשר שיכבד עליו החולי (ב) ויסתכן, מאכילין אותו על פיו, ואין צריך לומר שמא ימות. [ג]אפילו אם החולה אומר איני צריך, (ג) שומעים לרופא. *[ד]ואם החולה אומר (ד) צריך אני, אפילו מאה רופאים אומרים אינו צריך, (ה) שומעים (ג) לחולה: ב (ו) [ה]רופא אחד אומר צריך (ז) ורופא אחד אומר אינו צריך, מאכילים אותו: הגה והוא הדין לשנים נגד שנים, (ח) ואפילו קצתן (ד) יותר בקיאין מקצתן, כן נראה לי: ג (ט) [ו]ואם החולה ורופא אחד עמו אומרים שאינו צריך (י) ורופא אחד אומר צריך, [ז]או שהחולה אינו אומר כלום ורופא אחד אומר צריך ושנים אומרים אינו צריך, אין מאכילין אותו: ד [ח]אם שנים אומרים צריך, אפילו מאה אומרים אינו צריך, ואפילו החולה אומר עמהם שאינו צריך, מאכילים אותו (יא) מאחר ששנים אומרים צריך: הגה והוא הדין [ט]אם החולה ורופא אחד עמו אומרים צריך, (יב) אף־על־פי שמאה רופאים אומרים אינו צריך מאכילין אותו (טור), ולא חיישינן דהחולה אומר צריך משום דמאמין לרופא זה שאומר צריך (ב"י בשם מהרי"א): ה [י]אם החולה אומר איני צריך

ג סימרא דרבי יצאי שם ס"ג ד שם ה הרמב"ם פרק ג, וכתב הרב המגיד משום דספק נפשות להקל ו מסקנת שאר מפרשים שם הגמרא ז ממשמעות הגמרא שם ח שם בגמרא *) (הא דלעיל סעיף א מיירי דליכא רופא בהדיה ואפרינן שפיר לב יודע פרת נפשו, ב"י־יוסף) ט ירושלמי בשם רבי יוחנן וכתבו הרא"ש והרין והרב המגיד

באר היטב

ישראל: (ג) **ויסתכן.** וה"ה אפילו אינו אומר שיסתכן רק שאומר שאפשר שיכבד עליו החולי נותנין לו, שאנו חוששין שמא יסתכן, אחרונים: (ג) **לחולה.** אפילו הרופאים אומרים שהמאכל יזיקהו שומעין לחולה, רדב"ז ח"א סימן פו וכנה"ג. ומזכירין לו תחלה שהיום

יום־הכפורים דשמא שכח, לבוש. וכתב או"ה: אם החולה רוצה להחמיר אחר שצריך לכך, עליו נאמר אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש. וכתב שכנה"ג: מאכילין אותו בע"כ: (ד) **יותר.** בטור כתב בשם הרמב"ן, באם אחד מופלג בחכמה מאכילין בשבילו אפילו כנגד שנים:

ביאור הלכה

וגם הם אינם מתענים מצד אפקירותא, צריך עיון רב אם יש לסמוך עליהם, עיין שם. ובאמת הדבר תלוי לפי ראות עיני המורה את הענין, וכמו שכתב בספר מטה־אפרים סימן תריח אות כ וזה לשונו: והדבר תלוי בראות עיני המורה ובבקיאותם בעיונם בענין הזה, עיין שם. ולענין אם חס ושלום יש מגיפה (היינו מה שקורין חאלערי"ע[1]) רחמנא ליצלן בעיר, עיין מה שכתבנו בסימן תקנד בביאור הלכה בשם פתחי־עולם לענין הד' צומות. ולענין יום־הכפורים, עיין בחתם־סופר חלק ו סימן טו, ונדפס כעת בשולחן־ערוך לעמבערג בהגהותיו, אמנם בספר ראשית־ביכורים בדף לג חולק עליו, עיין שם, ועיין בספר שדי־חמד במערכת יום־כפור סימן ג מה שכתב בזה: * **ואם החולה אומר צריך אני, אפילו מאה וכו'.** עיין ט"ז שמצדד לומר דדוקא כשהחולה מתחיל ושואל לאכול, אבל אם הוא אין שואל כלום אלא כששואלים אותו אומר צריך אני, בעינן דוקא שיהיה רופא אחד אומר כדבריו ואז מהני אפילו כנגד מאה. ולא העתקתי דבריו במשנה ברורה, כי הרבה אחרונים [הא"ר ונהר־שלום ומטה־אפרים ומאמר־מרדכי] חולקין עליו:

משנה ברורה

עלמא מהימנינן לנשים, דאינהו בקיאי בהו [ד"מ]: (ב) **ויסתכן.** הוא הדין אפילו אינו אומר בהדיא שיסתכן, רק שאומר שאפשר שיכבד עליו החולי, נותנין לו, (ג) שאנו חוששין שמא יסתכן: (ג) **שומעים לרופא.** דשמא הוא (ד) נבעת ואינו מרגיש בחליו מחמת רוב חולשא, ואפילו החולה בעצמו הוא רופא מומחה [פמ"ג]: (ד) **צריך אני.** אפילו אם (ה) הרופאים אומרים שהמאכל יזיקהו, שומעים לחולה: (ה) **שומעים לחולה.** היינו כשהחולה אומר שמרגיש בנפשו שצריך לאכול, שאם לא יאכל שמא יכבד עליו החולי; ובלבד שמזכירין לו (ו) תחלה שהיום הוא יום־כפור, דשמא שכח, אבל אחר שהודיעוהו שהיום יום־כפור והוא שואל לאכול אין צריכין לדקדק עליו יותר, ד"לב יודע מרת נפשו", ואחזוקי אינשי ברשיעא לא מחזקינן. כתבו הפוסקים: אם החולה רוצה להחמיר אחר שצריך לכך, עליו נאמר "אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש". עוד כתבו, (ז) דבמקום שמאכילין אותו אין צריך כפרה על זה, דאונס רחמנא פטריה, כל־שכן שלא היה רק כחצי שיעור, וכפרה לא נאמר רק על השוגג: ב (ו) **רופא אחד אומר צריך.** ואפילו אם הוא עכו"ם או אשה, (ח) נאמנים להכחיש הרופא שני ישראל שאומר אינו צריך, משום דספק נפשות להקל. (ט) ודוקא אם העכו"ם הוא בקי, אבל כשאינו בקי (י) אינו נאמן להכחיש ישראל: (ז) **ורופא אחד אומר אינו צריך.** והחולה שותק או שאומר שאינו יודע, דאם גם החולה אומר שאינו צריך לא היו שומעין לרופא האומר שצריך, וכדלקמיה בסעיף ג: (ח) **ואפילו קצתן יותר בקיאין מקצתן.** רוצה לומר, שאותן שנים שאמרו אינו צריך (יא) הם יותר בקיאין ומופלגין בחכמה זו, אפילו הכי אין הולכין אחריהם להחמיר בספק נפשות, כיון שגם האחרים האומרים שצריך לאכול הם גם־כן בקיאין בחכמה זו. ועיין במגן־אברהם ובאליה רבה שדעתם להורות כהפוסקים שסוברין דכשהן שוין במנין הולכין אחרי הבקיאין ומופלגין בחכמה זו יותר, דלא כהרמ"א, (יב) אכן אם אותן האומרים שצריך הם מרובין, אזלינן בתר דידהו להקל אף שאינן חכמים ובקיאין כל־כך: ג (ט) **ואם החולה ורופא אחד אומרים שאינו צריך כו'.** קא משמע לן בזה דמצרפינן דברי החולה לרופא, (יג) ולא אמרינן בזה דנבעת הוא ואינו מרגיש במחלתו, וכנ"ל בסעיף־קטן ג, כיון דגם רופא אחד אומר כמותו: (י) **ורופא אחד אומר צריך וכו'.** ואם הרופא ההוא (יד) הוא מופלג בחכמה יותר מאחרים, חוששין לדבריו להאכילו אף שהם רבים נגדו, (טו) אבל אם המופלג אומר אינו צריך ושנים שאין מופלגים אומרים צריך, הולכין אחר רוב מנין ומאכילים אותו: ד (יא) **מאחר ששנים וכו'. רוצה לומר, דתרי כמאה חשיבין, ולא אזלינן בתר רוב דעות בסכנת נפשות:** (יב) אף־על־פי שמאה רופאים וכו'. אפילו (טז) הם בקיאים ומופלגים יותר בחכמה מרופא זה, משום דהחולה מסייעו ולב יודע מרת נפשו:

שער הציון

(ג) אחרונים: (ד) גמרא: (ה) מגן־אברהם בשם רדב"ז וש"א: (ו) הגהות מיימוני פרק ב מהלכות שביתת עשור: (ז) תשובת בנין־ציון החדשות: (ח) פוסקים: (ט) לפי מה שכתב רמ"א לעיל בסימן שכח סעיף י בהג"ה: (י) אפילו אם הישראל גם־כן אינו בקי כמהו: (יא) ואפילו הם הרבה יותר במנין מאלו האומרים צריכין, דאין הולכין בספק נפשות בתר רוב דעות, וכדלקמיה בסעיף ד, ואף דהם גם־כן אינם חכמים כל־כך, כן ביארו האחרונים דברי הרמ"א: (יב) אליה רבה, דבזה מצדף דעת הרמב"ם דאזלינן בתר רוב דעות, וכן משמע גם־כן ממגן־אברהם: (יג) פוסקים: (יד) טור בשם הרמב"ן והובא באחרונים: (טו) שם בטור בשם הרמב"ן, והעתיקו במחצית־השקל: (טז) מטה־אפרים:

Shulchan Aruch: Orach Chaim 618:4 [3]

If two [doctors] say a patient needs to eat, and 100 others along with the patient himself say he does NOT need to eat, we feed him against his will, since two maintain that eating is necessary.

Mishna Brurah 11, ibid. [4]

This is because we don't follow the normal rule of "Majority Rules" when it comes to matters of life and death.

Rambam: Hilchos Eidus 18:3 [5]

וזו שהאמינה תורה עדות האחרונים על העדים הראשונים גזירת הכתוב הוא אפילו היו העדים הראשונים מאה ובאו שנים והזימום ואמרו להם אנו מעידים שאתם המאה כולכם עמנו הייתם ביום פלוני במקום פלוני הרי אלו נענשין על פיהם שהשנים כמאה ומאה כשנים וכן בשתי כיתי עדים המכחישות זו את זו אין הולכין אחר הרוב אלא דוחין את שתיהן.

[In general, there is a halacha that if a number of witnesses testify, and two witnesses come along and claim that the entire first group of witnesses were seen elsewhere at the moment they claim to have seen the subject of their testimony, we believe the two witnesses over the group.] The fact that the Torah believes the latter witnesses over the former here is a G'zeirat ha'Kasuv [A rule that the Torah sets down unequivocally, even though it may seem to violate logic.] Even if the first group contained a hundred witnesses, and a second group of just two witnesses comes along and testifies that, "All of you hundred witnesses were with us on such and such a day in such and such a place," all hundred witnesses can be punished [as Eidim Zomimim, conspiring witnesses] through the testimony of the two. For two are treated like a hundred, and a hundred like two. And so too if you have two groups of witnesses whose testimonies contradict one another, we do not follow the larger group, and instead we push off both of their testimonies.

Noda B'Yehuda Tinyana (Even HaEzer) [6]

ומתחלה נסביר לן דברי ר״נ דאמר דאזלינן בתר רוב דעות. והיינו דאם לא גלי לן הקרא בעדים דתרי כמאה הוי אמרינן בכל עדות דאזלינן בתר רוב דעות מכח סברא דהא יותר שכיח שמועטים משקרים מלומר דרבים משקרים רק גזירת הכתוב הוא בעדים דתרי כמאה. ולדעתי זה כוונת הרמב״ם ז״ל בפ׳ י״ח מהל׳ עדות הל׳ ג׳ וזה לשונו שם, וזו שהאמינה תורה עדות אחרונים על הראשונים גז״ה הוא ואפילו היו עדים הראשונים מאה ובאו שנים והזימום ואמרו אנו מעידים שאתם המאה כולכה עמנו הייתם ביום פלוני במקום פלוני הרי אלו נענשים על פיהם ששנים כמאה ומאה כשנים עכ״ל הרמב״ם.

"I'll start by explaining Rav Nachman's opinion that we follow the majority's opinion. Had the Torah not revealed to us in the context of testimony that we are to ignore the majority and instead treat two witnesses in the same manner as witnesses, we would have logically decided to follow the bigger group. This is because it is less likely that they are lying than the smaller group. However, specifically in the context of testimony, the Torah lays down a *G'zeirat ha'Kasuv* that we do not follow the majority, as the Rambam says [Eidus 18:3]…" [Hence, in other contexts of halacha, where there is no *G'zeirat ha'Kasuv*, we follow logic which dictates that we follow the majority.]

דף סט ע״א

זיל בתר רובא

שנים אומרים שהתינוק שתה אקנומיקה, ומאה מכחישים, האם מחללים שבת

שאלה תינוק ששתה מבקבוק בשבת, שנים אומרים שהיה שם אקונומיקה, שהוא סם המות, וחייבים מיד להסיעו לבית חולים ולשטוף לו את הקיבה, ויותר ממאה אנשים עמדו שם ואומרים שהבקבוק היה בירה ושום סכנה אין כאן. עמד שם אדם בעל רכב ולא יודע אם להסיע את הילד לבית החולים כדברי השנים האומרים שהילד בסכנת נפשות, או שמא יש לסמוך על המאה האומרים ששתה משקה בריא, ואסור לחלל שבת, מה יעשה?

תשובה נאמר במסכת יומא (דף פג ע״א) ואע״ג דאמר רב ספרא תרי כמאה, הני מילי לענין עדות, אבל לענין אומדנא בתר דעות אזלינן. והני מילי לענין אומדנא דממונא, אבל הכא ספק נפשות הוא. ופרש״י (ד״ה ואע״ג) לענין אומדנא, בתר דיעות אזלינן, אשמעינן במתניתין דכי אמרינן זיל בתר דעות, באומדנא דממונא, כגון בשומא ששמין לבעל חוב, אבל באומדנא דנפשות, אע״ג דרובא אמרי לא צריך, כיון דאיכא תרי דאמרי צריך, ספק נפשות להקל, עכ״ל.

וכך נפסק בשו״ע (סימן תריח ס״ד) אם שנים אומרים שהחולה צריך לאכול, אפילו מאה אומרים אינו צריך לאכול, מאכילים אותו. מאחר ושנים אומרים צריך. וכתב המשנ״ב (ס״ק יא) ר״ל דתרי כמאה חשובין, ולא אזלינן בתר רוב דעות בסכנת נפשות, עכ״ד. ולפי זה בענייננו לכאורה צריכים לחלל שבת ולהסיע את התינוק לבית חולים, כדי שיבררו אם צריך לשטוף לו את הקיבה, ואע״פ שמאה איש אומרים שבקבוק היה שכר, חוששים לשנים, כי תרי כמאה.

אך יש לפקפק בזה. כי ברמב״ם (פי״ח מהלכות דעות ה״ג) כתוב וז״ל: וזה שהאמינה תורה עדים האחרונים, על העדים הראשונים, גזירת הכתוב היא, אפילו היו העדים הראשונים מאה ובאו שנים והזימום ואמרו להם, אנו מעידים שאתם המאה כולכם עמנו הייתם במקום פלוני, הרי אלו נענשים על פיהם, שהשנים כמאה, עכ״ל.

וכתב בשו״ת נודע ביהודה[ז] שמה שכתב הרמב״ם שהוא גזירת הכתוב היינו ששנים נאמנים נגד מאה, ואם לא גלי לן הקרא בעדים דתרי כמאה, הוי אמרינן בכל עדות, דאזלינן בתר רוב דעות מכח הסברא, דהא יותר שכיח שמועטים משקרים, מלומר דרבים משקרים, רק גזירת הכתוב הוא בעדים דתרי כמאה[ח]. ולפי זה דוקא גבי עדים אמרינן תרי כמאה משום גזירת הכתוב, אבל במקום שמאמינים גם לעדים פסולים, כגון בהתרת אשה לבעלה, שלא מדין

ז. תנינא אבהע״ז סימן נז ד״ה ומתחילה, וכן כתב בשו״ת מהריב״ל ח״ב סוף סימן סג.

ח. והכסף משנה כתב שכוונת הרמב״ם היא דעד זומם חידוש הוא [שמאמינים למזימים] ואע״ג דרבא הוא דקאמר הכי, ולית הלכתא כרבא, היינו במה דקאמר למפרע אינו נפסל, אבל במה דקאמר חידוש הוא, בודאי מוסכם הוא, עכ״ל. וכתב עליו הנודע ביהודה ולדעתי דברי הכסף משנה דחוקים מאוד, כיון דבגמרא אמרינן טעמא דרבא דמכאן ולהבא נפסל, משום דעד זומם חידוש הוא על כרחך דהא בהא תליא, וממילא לאביי דסבר למפרע הוא נפסל, לא סבר כלל חידוש הוא, אלא סבר כמו שכתב הטור (חו״מ סימן לח) דלכן נאמנים האחרונים כיון שמעידים על גופן של העדים, והוי כאילו העידו עליהם שהרגו את הנפש, או שחיללו את השבת, והם אינם נאמנים על עצמם לומר לא עשינו כך, עכ״ל הטור.

עדות באנו כי אם בדרך ידיעה, מפי שמועה, בזה שבקינן הסברא החיצונה, והשכל והחוש מעיד, שיותר יש לתלות את השקר במיעוט המרובה. ואמרינן שהשנים משקרים ולא המאה. עכת"ד.

ולפי זה גם בענייננו נאמר שמצד הסברא יותר מסתבר שהשנים טעו מלומר שיותר ממאה איש טעו, ואין ללמוד מעדים תרי כמאה, כי שם הוא גזירת הכתוב, ומה שנאמר במסכת יומא דבפקוח נפש תרי כמאה, יתכן שדבר זה נאמר בדברים של אומדנא לשער אם החולה יסתכן כשיצום, דומיא דשומא שהוא בדבר התלוי בשיקול הדעת שבזה יתכן שמאה יטעו ושנים יכוונו לאמת, כמו שאני רואים בעינינו[ט] אבל בדברים גלויים וברורים כגון בנדוננו ששנים אומרים שעל הבקבוק היה כתוב שהוא מכיל אקונומיקה, ויותר ממאה עדים מעידים שעל הבקבוק היה כתוב בירה, אין זה מתקבל על הדעת לחוש לשנים.

ואע"פ שאמרינן בסנהדרין שאין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב, וחוששים למיעוט, בכל זאת אם ההסתברות לחוש למיעוט היא קטנה מאוד, גם בפקוח נפש לא חוששים לכך וכמבואר בשו"ת רע"א (סימן ס) ואפשר על צד הריחוק אחת מיני אלף דיצמח מזה סכנה, אין אנו דנים אותו כעת בכלל סכנה או ספק סכנה, וכך איתא בשבת (דף מה ע"א) שמותר לטלטל נר בשבת לאחר שכבה, כי כדאי ר' שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק. ופרש"י שעת הדחק היינו סכנה, וקשה הרי בסכנה או ספק סכנה אפילו איסור דאורייתא נדחה ומה צריך לסמוך אדרבי שמעון, אלא על כרחך דאין כאן עתה בגדר ספק סכנה, להתיר איסור בשביל זה, אלא כיון דעל צד הריחוק הסתעפות סכנה, מקרי שעת הדחק וסמכו אדר"ש, עכ"ד. מבואר דבחשש סכנה רחוק לא מחללים שבת.

ואולי גם בשאלתנו נאמר שבאחד מאלף לא ימצא שיותר ממאה משקרים או טועים, לעומת שנים המכוונים לאמת, ולא משקרים. ואם כך אין לחשוש למיעוט כל כך רחוק והולכים אחר היותר ממאה ולא מתחשבים בשנים האומרים שהתינוק שתה סם המות.

ט. וכך שמענו מרופא מופלג שהיתה התייעצות עם רופאים רבים ידועי שם, ותלמיד בבית ספר לרפואה חווה דעתו נגד המופלג ונגד כל גדולי הרופאים, ולבסוף נתברר שהתלמיד זכה בס"ד לכוין לאמת.

The Chashukei Chemed discusses a case of a baby who drank a bottle containing an ambiguous liquid. One hundred people watching were sure that he drank an innocuous beverage that posed no danger to his health, whereas two others watching were sure that he drank a toxic substance and needed to immediately be driven to the hospital to have his stomach pumped. Should we violate Shabbos to protect the health of this baby?

The Chashukei Chemed cites the Nodeh B'Yehuda (above), and uses it to argue that whenever there is no clear *G'zeirat ha'Kasuv* to guide us, we follow logic. Hence, since it is logical that the 100 witnesses are delivering the accurate report, we follow their word. And even though the Gemara says that we do not follow the majority when it comes to matters of life and death, it seems logical that that was only said in regard to matters of opinion, such as whether a patient is sick enough that fasting on Yom Kippur would be life-threatening for them. However, when it comes to definitive matters, such as when a hundred witnesses claim that they saw something, we do not need to worry that they are all making a mistake.

Hence, the Chashukei Chemed concludes that we do not need to be concerned with the testimony of the two here, and instead assume the baby drank a harmless drink like the hundred witnesses saw.

CONCLUSION

DISCLAIMER:
The views and opinions presented in this sourcesheet should not be taken as *halachah l'maaseh*.
Before applying these halachos to real-life situations, one must consult with a competent halachic authority.